

Поклад Василь Іванович,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Луганського державного університету внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕВОЛЮЦІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

Будь-яка правова система виникає та функціонує у міцному зв'язку з характеристиками певного суспільства. Зміни суспільства змінюють правову систему. Тип і характер правової системи залежать від типу і характеру суспільства, потреби якого вона задовольняє.

Уявляється можливим виділити три історичні типи суспільств, які сутнісно відрізняються одне від одного. Головним критерієм для розрізнення є домінуючі цінності, як масові уявлення щодо загальних цілей діяльності, досягнення яких забезпечує максимум комфортності індивідів.

Архаїчне (традиційне) суспільство. Домінуючою цінністю є влада. Той, хто має владу (або наблизений до можновладців), той має усе, що потрібно для комфортного життя.

Модерне (індустріальне) суспільство. Домінуюча цінність – гроші. Той, хто має гроші – має усе, щоб відчувати себе комфортніше за інших.

Постмодерне (постіндустріальне) суспільство. Домінуюча цінність – інформація. Той, хто вміє отримувати і використовувати інформацію, той опиняється на вищих щаблях задоволеності життям.

У кожному суспільстві домінуюча цінність підтримується відповідними базовими інститутами. Для архаїчного суспільства це армія, для модерного – фабрика, для постмодерного – університет. Кожної історичної епохи базові інститути одночасно є модельними зразками для впорядкування усіх інших соціальних відносин. Наприклад, архаїчна сім'я схожа на армійський підрозділ (за такими характеристиками, як ієрархія, субординація, дисципліна, колективізм). Сім'я епохи Модерну нагадує взаємно вигідне бізнес-партнерство (договір, контракт, обов'язки сторін). Нарешті, постмодерна сім'я функціонує за зразками сучасних університетських практик (координація замість субординації, свобода та вільний вибір замість дисципліни, індивідуалізм замість колективізму).

Відповідно до такої схеми можна визначити три основні типи правових систем – архаїчну, модерну та постмодерну. Головним змістом кожної з них є захист домінуючих цінностей через юридичне закріплення сутнісних характеристик базових соціальних інститутів.

Архаїчна система права покликана захищати владу шляхом встановлення норм щодо ієрархії, субординації, дисципліни та колективізму. Модерна система права захищає приватну власність, обмежуючи армійського типу ієрархію, субординацію, дисципліну та колективізм договорами та контрактами із чіткіше прописаними функціоналами сторін. В основі постмодерної системи права лежить прагнення захисту самої інформації, а

також її виробництва і поширення через перехід у юридичному закріпленні від ієрархічних структур до мережевих, від субординаційних відносин до координаційних, від колективної дисциплінарності до індивідуальної свободи.

Усі суспільства починали свій історичний шлях з періоду Архаїки. Та інтенсивність розвитку була різною. Перехід до суспільства Модерну (модернізація) спочатку відбувся у обмеженій кількості країн Європи та Північної Америки. Потім за наступні 300 років пройшли ще три хвили модернізації, поки Ф. Фукуяма не зробив висновок про «кінець історії» у зв'язку з універсалізацією ліберальної демократії Заходу як остаточної форми управління у людському суспільстві [1, 85].

Та події останніх років переконливо доводять, що проголошення «кінця історії» було занадто поспішним. Модернізація за єдиним стандартом вестернізації виявила обмеженість своєї ефективності колом суспільств, культурно близьких до країн класичного модерну.

В той же час ми маємо приклади переходу до нового інформаційно-технологічного суспільства (того ж самого Постмодерну) на власній культурній основі, яка не тільки не збігається із західною системою соціального порядку, а є навіть протилежною до неї. Так, японське та південнокорейське суспільства досягли загально визнаного рівня розвитку, не руйнуючи традиційних колективізму, ієрархії та дисципліни.

Взагалі, як відмічає Е. Гідденс, «в конкретних соціальних умовах можна виявити безліч комбінацій сучасного і традиційного» [2].

Постмодерн, на відміну від Модерну, не призводить до знищення (підкорення, відмирання) застарілих соціальних порядків. «Новий світ, який йде на зміну епосі Модерну, - пише О. Неклеса, - народжується у зіткненні трьох історичних тенденцій: модернізації, постмодернізації і демодернізації (неоархаїзації)» [3, – с. 16-17].

У суспільстві Постмодерну Архаїка і Модерн отримують додаткові можливості не тільки для самозбереження, але і для подальшого розвитку. І не тільки як «сировина» для Модерну і Постмодерну, а й як принципово інших моделей соціального порядку (хоч і шляхом реанімації «добре забутого старого»).

Отже, резюмуючи усе, сказане вище, уявляється можливим зробити висновок про те, що в глобальних тенденціях еволюції правових систем зараз спостерігається перехід від домінування модерного права вестернізованого зразку до глобальної мережі різних комбінацій історичних типів правових систем: архаїчного права, модерного права, постмодерного права. І головною проблемою міжнародної політики стає вже не «підгонка» національних правових систем під єдиний шаблон, а створення механізмів їх узгодження.

Література

1. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. - 1990. - № 3.

2. Гидденс Э. Последствия модернити // Новая постиндустриальная волна на Западе. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.uni-dubna.ru/search/files/kult_nov_post_volna/1.htm.
3. Неклесса А.И. Ordo quadro – четвертый порядок: пришествие постсовременного мира // Полис. –2000. - № 6.